

LUPTA

le combat

Director: Mihai Korne

Redactor: Antonia Constantinescu

COSTUL ABONAMENTULUI PE UN AN

In franci francezi

FRANTA FRF 250
EUROPA FRF 300

In alte valute tariful este majorat pentru acoperirea cheltuielilor bancare :
DM 100 - Fr. Efv. 90 - L St. 35

Cu avionul :

AFRICA FRF 350 USA 60 sau echivalent
AMERICA DE NORD
ISRAEL
AMERICA DE SUD FRF 400 USA 70 sau echivalent
ASIA
AUSTRALIA

125, Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud - France

Téléphone : (33-1) 41 12 03 73 - Tétex 270125F

Commission Paritaire N° 65481 - C.C.P. : 11 341 71 A Paris

Téléfax : (33-1) 41 12 03 79

Numărul 235

22 noiembrie 1994

ÎNTRU GREȘELI ȘI SLĂBICIUNI

Congresul Convenției Democratice din România (CDR), convocat la București, pe 25 noiembrie, trei ani după alcatuirea de către partidele de opoziție a Convenției Naționale pentru Democrație în România, a fost amînat. Măsura vădește slăbiciunile Convenției. Succesului inițial i-au urmat dezamăgiri pe care nu încercăm să le analizăm. Evocăm însă cîteva din obiectivele Convenției, care rămîn valabile, precum și mijloacele de a le realiza.

În ochii publicului sensul Convenției era unificarea opoziției. Unitatea nu era, desigur, un scop, ci mijlocul indispensabil pentru a putea oferi o alternativă de guvernare. În fapt, unitatea nu a fost realizată decît formal, parțial și temporar, iar alternativa de guvernare s-a dovedit neconvingătoare.

Răspunderea revine în primul rînd elementelor hibride care au părăsit Convenția după ce beneficiaseră în plin de campania CDR-ului la alegerile locale din februarie 1992. Fenomenul riscă să se repete.

Convenția poartă și ea răspunderea eșecurilor în măsura în care acceptă unitatea fictivă, chiar cu riscul de a slăbi acțiunea politică și a paraliza inițiativele organizațiilor sale. Alegerile locale din ultimele luni au dovedit neajunsurile acestei tactici greșite. Nici candidații Convenției, nici cei ai partidelor de opoziție, care s-au prezentat separat, nu au fost aleși. Alegătorii s-au abținut în mare majoritate și candidații progubernamentali au ieșit adesea în frunte cu mai puțin de o cincime sau un sfert din totalitatea votanților înscrși.

Concluzia care se desprinde este că unitatea opoziției nu are un sens decît dacă este bazată pe o coeziune și pe disciplină. Aparența unității nu oferă, dimpotrivă, decît dovada neputinței.

Analizînd în "Lupta", nr. 234 sondajul Soros din septembrie 1994, am constatat că CDR are de ales între a continua cu aceleași metode să-și piardă alegătorii, care nu se mai duc să voteze fiindcă nu mai au încredere în Convenție, sau să îndepărteze din rîndurile sale elementele hibride pentru a restabili încrederea. Părăsind Convenția, socotim că elementele hibride ar antrena, desigur, pierderi evaluate între 3 și 5% din voturile opoziției, aceste pierderi reprezintă însă mult mai puțin decît cele datorate absenteiștilor care au totalizat între 60 și 80% din votanți.

Firește că nu toți absenteiștii ar putea fi atrași de un program energetic al Convenției. Opoziția are însă mai multe posibilități de a cîștiga electoralul abstenționist decît partidele guvernamentale care poartă răspunderea politicii duse și a

malversațiunilor săvîrșite de putere în ultimii cinci ani.

Alternativa de guvernare oferită de opoziție nu a fost convingătoare în trecut fiindcă nu a răspuns problemelor de fond. Suprimarea subvențiilor a fost lăsată în umbră de teama de a pierde voturi, ce oricum au mers către partidele guvernamentale. Opoziția s-a lansat într-o frazeologie anticomunistă sterilă, fără a îndrăzni să ceară desființarea SRI-ului și reorganizarea armatei, deși urmașii Securității și căpeteniile armatei constituie nucleul forțelor oculte care împiedică reformele politice, economice, sociale și administrative fără de care România nu poate deveni o democrație reală și nivelul de trai nu se poate ameliora.

Convenția nu a cerut nici schimbarea legii electorale pentru a înlocui sistemul proporțional cu unul majoritar, care să permită constituirea unor coaliții coerente, nici suprimarea caietelor de vot care au înlesnit anularea a 13% din voturi (1,5 milioane) în 1992. Cu buletinele separate pentru fiecare partid sau candidat, alegătorul ar pune în plic și în urmă numai pe cel dorit, iar fraudă ar fi mai dificilă. Sistemul există în toate democrațiile occidentale și a fost verificat de multe decenii.

Convenția a nesocotit deasemenea aspectul social, faptul că sute de mii de oameni erau amenințați de șomaj în urma privatizărilor pe care guvernul putea să le întîrzie dar care se dovedesc a fi inevitabile. Cauza acestei atitudini poate fi neînțelegerea de către economiștii Convenției a rolului social pe care îl îndeplinește economia de piață, inițiativa particulară și libera concurența sau, ceea ce ar fi cu mult mai grav, lipsa de interes față de categoriile oropsite.

Desigur, grupurile liberale din Convenție au moștenit concepții liberale care aparțineau secolelor trecute, fără să fi putut cunoaște evoluția ideilor liberale și adaptarea lor în Occident după ultimul război de către toate partidele democratice, de la social-democrați la conservatori. Mulțumita acestei adaptări, în toate țările evaluate, libera întreprindere a reușit să împlinească chiar și în perioada de criză, fără frămîntări sociale prea grave, cerințele esențiale ale producătorilor și consumatorilor din toate domeniile - agricultură, industrie, servicii - și în toate straturile sociale - muncitori, salariați, mici proprietari, personal administrativ sau cadre de conducere.

Nici temele abordate nu au fost cele mai nimerite. Pe planul uman, cel care preocupă pe

alegători, problema esențială nu este privatizarea, de necesitatea căreia marea majoritate este oricum convinsă, ci inflația, salariile, pensiile, șomajul și corupția.

Pentru moment, guvernul sau BNR-ul au meritul de a fi redus simțitor inflația și nu este cazul să fie atacați pe acest teren. Credem însă că metodele folosite, blocările financiare și dobînzile excesive oferite depunătorilor de mari sume, vor provoca o nouă inflație peste cîteva luni, dacă nu va avea loc o stabilizare, spre pildă cu ocazia introducerii unui "leu greu" echivalent cu o sută sau o mie de lei vechi. Ca operația să reușească să absoarbă lichiditățile, schimbul banilor va trebui limitat (trei sau șase luni de salariu mediu) și conturile în bănci, care depășesc anumite sume, vor trebui blocate.

Carența majoră a guvernului o găsim pe planul salariilor și a șomajului. Nu se poate trăi cu salariile, pensiile și alocațiile de șomaj existente. Mărirea acestora poate fi obținută numai schimbînd opțiunile bugetare. Am arătat în repetate rînduri că suprimînd subvențiile acordate întreprinderilor nerentabile și bugetul SRI, reducîndu-l pe cel al armatei, se poate obține un buget echilibrat chiar dacă se măresc bugetele sănătății și învățămîntului, pensiile, alocațiile de șomaj și dacă numărul șomerilor crește temporar peste două milioane de persoane. Nici pe acest plan Convenția nu a îndrăznit să preconizeze o politică energetică, ci doar amendamente minore.

Redresarea țării nu se poate face cîrpind întreprinderile depășite, ci construind, pe baze noi, locuințe, școli, spitale, drumuri, la sate și orașe. În prezent, nu se construiesc decît casele celor de la putere, de multe ori nesocotind urbanistica și mediul înconjurător. În aceste domenii Convenția poate oferi un program alternativ, dacă are curajul să ceară și suprimările bugetare evocate. Dacă însă încearcă să împace capra cu varza, programul său va rămîne neconvingător și viitoarele rezultate electorale pot fi mai proaste decît cele din 1992, deoarece programul stabil de guvern cu FMI-ul va da oricum anumite rezultate.

Corupția poate fi și ea combătută pe plan național curățînd în profunzime aparatul judiciar, polițienesc și controlul financiar. Aceasta presupune însă, pe planul interior al Convenției, o selecție mai riguroasă a cadrelor și candidaților săi, decît la precedentele alegeri.

Metoda de selectare a candidaților de către conducerea partidelor din Convenție folosită în trecut era poate inevitabilă cînd oamenii nu

Mihai KORNE

pag. 2

ajunseseră să se cunoască decât în închisori și în cercurile restrânse unde se întâlneau pe vremea regimului totalitar. Slăbiciunile, versatilitatea și nepriceperea multora din cei desemnați de centru arată neajunsurile acestei metode folosite de opoziție.

Credem că metoda cea mai valabilă, care ar avea și un impact electoral favorabil Convenției, ar fi realizarea unor alegeri primare pentru desemnarea candidaților la nivel local. Aceste alegeri nu sunt foarte costisitoare și credem că ar trebui încercate în acele județe unde ar putea să fie finanțate la nivel local, fără a privilegia persoanele care ar dispune de mijloace financiare în dauna celor mai competenți. Dacă dau rezultate bune pot fi extinse la toate județele.

Pentru a respecta egalitatea politică între membrii Convenției, credem util să se ceară membrilor din județ contribuții personale calculate pe baza unui procent în funcție de venitul lunar al fiecăruia. Fondurile strânse pentru organizarea alegerilor primare ar fi folosite de un comitet local compus în majoritate din persoane locale ce nu ar putea să candideze și în minoritate din delegați ai organizației centrale al căror rol ar fi uniformizarea procedurilor.

În cazul în care alegeri primare nu se pot însă

organiza, credem că trebuie alcătuite comitete de selecționare a candidaților tot cu participarea majoritară a persoanelor locale, care nu candidează, și a unei minorități de trimiși de la centru.

Există, desigur, și alte modalități de selecționare a candidaților. Oricare ar fi, credem necesar ca să fie cunoscute dinainte, pe cât posibil să fie uniforme pe țară și mai ales ca selecția să se facă în cadrul și cu precădere de către alegătorii locali.

Metoda folosită de personaje din opoziție care-și impuneau candidații pe bază de prietenii sau fiindcă dispuneau de fonduri a dat rezultate proaste, atît în actualul parlament, cît și în alegerile locale.

Fără îndoială că o asemenea metodă a fost și va continua să fie aplicată de partidele președintelui și de forțele oculte care îl sprijină, însă opoziția nu poate câștiga decât propunând țării nu numai alte obiective, ci și folosind alte metode.

Dacă opoziția își însușește țelurile puterii și aplică metodele ei, nu poate decât să piardă.

România nu se află la stadiul țărilor occidentale, unde există un consens politic și alegerile exprimă doar preferința între persoanele și grupurile politice chemate să ducă politici similare. Ne aflăm încă la stadiul opțiunilor

fundamentale, aceea de a menține etatismul centralist sau de a opta pentru structurile libere întreprinderi, în toate domeniile.

Experiența ultimilor cinci ani, în toată Europa de Centru și de Est dovedește că cei formați la școala etatistă nu se pot converti la inițiativa particulară decât sub forma ei cea mai antisocială: corupția și abuzurile organizațiilor mafioate.

Dacă nu-și poate alege oameni în afara acestui cerc, Convenția nu-și are rostul.

Mihai KORNE

PE SCURT

□ Între 28 - 30 octombrie s-a desfășurat la București Conferința "Democrație și dezvoltare locală în România", organizată de guvern, Asociația președinților consiliilor județene, Federația Municipiilor, Uniunea Europeană, Banca Mondială și Consiliul European. Președintele Iliescu, care a semnat Convenția europeană a autonomiei locale, s-a plîns în discursul său de moștenirea grea a trecutului, uitînd că centralizarea a revenit în forță sub domnia sa, după care a "urat succes deplin lucrărilor..."

Conferința, de altfel, a evidențiat lipsa legilor de dezvoltare a autonomiei locale, deciziile guvernamentale care încalcă legile existente, relațiile încordate între aleșii locali și numiții guvernamentali și tentativele de compromitere a primarilor. Au lipsit reprezentanții guvernului, mai ales tov. Cosmîrcă, inspiratorul ordonanțelor guvernamentale prin care Ministerul Culturii controlează, ca pe vremea Consiliului Culturii, organismele și inițiativele culturale locale. A fost prezent, în schimb, primarul Constantin Tutunaru, tocmai ieșit din arestul Poliției Capitalei, eliberat sub control judiciar și suspendat din funcție. Dosarul său este bazat numai pe reclamații fără probe, arestarea sa fiind un act politic, a explicat primarul sectorului 3, după 18 zile de arest.

□ Ceremonia Zilei Armatei, din 25 octombrie, a fost organizată la Carei și Satu-Mare, cu participarea președintelui Iliescu și cu o desfășurare de forțe SPP și poliști la fiecare colț de stradă. Fiindcă ploua cu găleata, prefectul de Cluj, Grigore Zanc i-a ținut președintelui umbrela. Discursurile au apreciat contribuția armatei sovietice la eliberarea Transilvaniei (pentru amănunțe, a se citi "Luntrea lui Caron" de L. Blaga (Humanitas, 1990)... și au fost ridicați la gradul de general de corp de armată (ceea ce nu se întîmplă decât în condiții de război sau, în timp de pace, cînd numărul soldaților în creștere cere acest lucru, dar nu e cazul României): Vasile Ionel, Paul Cheler și Dumitru Cioflină, despre care gurile rele spun că se aflau printre pionii KGB-ului în România. Oricum, dînșii au fost implicați în "evenimentele din decembrie 1989".

□ Între România și Federația Rusă există un tratat care datează din noiembrie... 1970! Fiindcă Federația Rusă se consideră moștenitoarea fostei URSS. Tratatul era valabil 20 ani, dar el poate funcționa tacit în continuare, dacă nu este denunțat de una din cele două părți. Consiliul CDR a adoptat o declarație în 31 octombrie în care cere președintelui și guvernului să explice public de ce au evitat să informeze opinia românească asupra acestei situații, alianța opoziției rezervîndu-și dreptul să ceară, prin reprezentanții săi în Parlament, demiterea guvernului și suspendarea președintelui în cazul în

ȚARA ÎN CARE COMUNIȘTII AU URMAT COMUNIȘTILOR...

⇒ În Lupta nr. 234 semnalăm creșterea nivelului de trai dînd ca exemplu primul cetățean al țării care va zîmbi mai curajos cînd va încasa o leafă mărită cu 341%. Pentru neîncredători, vine în ajutorul meu Dl. Florian Georgescu, ministrul Finanțelor, care a declarat că "obiectivul anunțat de PDSR la începutul anului, și anume creșterea nivelului de trai, începe să prindă viață". (Adevărul 6.XI.94). Și iată alte exemple.

⇒ Frigul a sosit și oamenii se întrebă dacă va fi cald la iarnă în casele cu termoficare. Ministrul Industriilor i-a liniștit anunțînd ca stocurile de cărbune, păcură și gaz natural sunt mai mari ca anul trecut. Deci e bine și frumos, cum frumoase sunt vitrinele pline de mărfuri visate; dar care nu pot fi cumpărate din sărăcie de bani. (Deși nivel de trai există). Temperatura exterioară a scăzut la 2-3 grade încă din octombrie, dar sute de imobile au rămas reci. Explicația, după cum ne spune *Radio Europa Liberă* la 21.X.94, a dat-o directorul regiei de specialitate: 370 de blocuri bucureștene sunt deconectate de la rețeaua de încălzire pentru ca asociațiile de locatari n-au plătit cîteva 8 Md. lei. Alte 350 de blocuri n-au fost racordate pentru ca locatarii n-au făcut reviziile tehnice obligatorii. Peste tot aceeași cauză: nivelul de trai a crescut, dar banii lipsesc din buzunarele cetățenilor.

⇒ Un recent sondaj realizat de Secția de studii a Armatei în colaborare cu IRSOP arată că peste 50% din cadrele armatei n-ar mai alege astăzi cariera militară. Cauza principală: degradarea condițiilor materiale. (*Radio Europa Liberă* la 21.X.94).

⇒ Fabrica de hîrte Letea și-a întrerupt într-o

bună zi de octombrie producția. Explicația: i se tăiase electricitatea pentru cîteva 2,5 Md. lei datorii. Încă o dovadă a politicii juste de neprivatizare dusă de Dl. Iliescu et Co. Prilej de bucurie pentru ca cei care l-au votat în 1992 să se pregătească de recidivă.

⇒ Cum justă a fost și neprivatizarea fabricii de industrializare a laptelui "Prolabac" din Bacău. Cum spunea *Adevărul* din 2.XI.94, directorul său a ieșit la pensie lăsînd în urmă (doar) 400 M. lei datorii. Plătește din ce n-are contribuabilul român.

⇒ Curtea de Apel din București va judeca în decembrie litigiul dintre Florea Ceaușescu (fratele genialului) și două persoane cărora li s-au înapoiat 3 ha de pămînt în comuna Snagov (Ilfov). Pricina: 0,5 ha erau ocupate de tov. Florea, care mai deține pămînt și în satul natal, Scornicești. Judecătoria Bufta dăduse cîștig de cauză snagovencelor, dar la recursul ceaușescului, instanța superioară a anulat decizia. (*Adevărul* 4.XI.94). Mare e dragostea justiției pentru familia fostului prim agricultor al țării.

⇒ Alt fost și actual, tov. senator PDSR Sergiu Nicolaescu, a prezentat Comisiei parlamentare pentru apartamente situația sa locativă: locuiește într-un imobil unde, la subsol, se află laboratorul său de montaj, la parter, democrata sa persoană (cu chirie), la et. I (deocamdată) două alte familii, la et. II locuiește o mătușă moartă și, la et. III, tatăl său, mort și el. (*Adevărul* 5.XI.94)

⇒ Cu prilejul vizitei recente la București a dlui Philippe Séguin, președintele Adunării Naționale franceze, un grup de 50 de studenți în teologie l-au întîmpinat în fața Parlamentului țîpînd "Jos homosexualii!" La intrare și ieșire ca să nu fie nici o îndoială asupra maturității europene a societății civile românești. (*Adevărul* 8.XI.94)

Șerban DEMETRIU

CURSUL VALUTAR (14 noiembrie 1994)
1 dolar, 1751 lei; 1 DM, 1160 lei; 1 FF, 340 lei.

care nu se face notificarea denunțării tratatului din 1970.

Tratatul semnat de Ion Iliescu și Adrian Năstase în 1991 cu Gorbaciov, neratificat de parlamentul român, era atât de aservit Moscovei, încât propus ca model de conducerea rusă fostelor state comuniste a fost respins de toate. Convenția militară româno-rusă semnată anul acesta de guvernul Văcăroiu este necunoscută de parlament!...

□ David Funderburk, fost ambasadorul USA în România între 1981-85 și care a denunțat public regimul Ceaușescu, a fost ales în Congresul american ca reprezentant al Carolinei de Nord.

□ Tineretul Universitar Național Tărănesc a organizat, în Piața palatului, o manifestație în amintirea zilei de în 8 noiembrie 1945, când studenții țărâniști și liberali care se împotriveau instalării comunismului s-au adunat în același loc pentru a sărbători ziua de onomastică a Regelui Mihai. La mitingul, care a adunat cca 6.000 de participanți, au vorbit Marius Bostan, președintele TUPNȚCD, Șerban Ghika, fost participant la evenimentele din 1945, care a citit mesajul trimis de Corneliu Coposu, Doina Cornea, Emil Constantinescu, Alexandru Paleologu.

□ Nicolae Dan Frunteală a fost redactor șef al *Scintei Tineretului*, apoi, alături de Mihai Ungheanu, a condus revista *Luceafărul*, vatra național-comunismului, specializată în campaniile împotriva Europei Libere. Pe Nicolae Dan Frunteală evenimentele din decembrie 1989 l-au prins membru CC PCR, ceea ce nu l-a împiedicat să devină redactor-șef al săptămânalului *Românul*, care a susținut cu entuziasm Caritasul. Din 27 octombrie, Nicolae Dan Frunteală a fost răsplătit cu o noua dregătorie: a fost numit șeful Departamentului Informațiilor Publice al guvernului.

□ Deputatul PDSR Viorel Munteanu a cerut interzicerea difuzării *Memorialului Durerii* fiindcă Lucia Hossu Longin "a călcat Legea societăților de Radio și televiziune făcând propagandă anticonstituțională" (s.n.). De altfel și Marilena Rotaru, realizator de programe culturale la televiziune, a fost ținta unor valuri de amenințări, care au culminat de curând cu un

Redactorul șef adjunct al postului de radio Uniplus, Matei Virtosu, i-a luat un interviu președintelui Iliescu după conferința de presă de la Cotroceni, dictată de evenimentele de la Otopeni. M.V. - Este adevărat că prin actul de la 23 august, M.S. Regele Mihai, împreună cu ceilalți factori responsabili au readus țara în normalitate, reinstaurând constituția din 1923?

I.I. - Nu! Atunci s-a produs un moment crucial: desprinderea de Germania, întoarcerea armelor și participarea la război împotriva Germaniei. M.V. - Și reîntronizarea constituției din 1923!

I.I. - Da... Da...

M.V. - Deci rezultă că Regele Mihai era un rege de drept?!

I.I. - Nu! Nu a depus jurământ în fața nici unui for constituțional. Nu exista Parlament pe vremea aceea, nici în '40, nici în '44, deci n-a avut o consacrare constituțională, chiar în virtutea constituției din 1923, și a evitat acest lucru pînă a apărut abdicarea...

ultimatum: i se atrage că atenția că "buni patrioți (PSM, PRM)" vor trece la "eliminarea fizică", dacă "mai cîntă în strunele morahiei".

□ La sondajul organizat de Sindicatul Liber din TvR, simbolul pentru schimbare a devenit Gabriel Liiceanu. Peste 68.000 de telespectatori din toate județele cer desemnarea directorului editurii Humanitas pe postul de director al Televiziunii.

□ La Fédération Internationale des Journalistes de l'Environnement, al cărei congres a avut loc la Paris, în zilele de 3-4 noiembrie, a votat o rezoluție, la propunerea ziaristului Nicolae Rădulescu-Dobrogea de la postul independent de televiziune din București, SOTI, în care participanții "pun în gardă autoritățile române referitor la adoptarea în grabă a unui text de lege care restrînge libertatea de expresie a ziaristilor, inclusiv în domeniul mediului înconjurător, prin dispozițiile penale deosebit de severe destinate să reprime punerea în cauză a personalităților politice participînd direct sau indirect la exercitarea puterii."

În prezența a doar 70 de deputați din 361, s-au adoptat art. 236 și 238 din Codul Penal. "Defăimarea țării sau a națiunii române" se pedepsește cu închisoarea de la 1 la 5 ani (1. art. 236) și se prevede o pedeapsă cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani pentru insultarea sau calomnierea unui demnitar (art. 238). Cum identificarea țară=regim este o moștenire încă în vigoare și cum corupția nepedepsită a demnitarilor este un fapt notoriu, consecința va fi eliminarea presei de opoziție... S-au stabilit, de asemenea pedepse pentru arborarea drapelului și intonarea imnurilor altor state, în alte condiții decît cele stabilite prin lege. Opoziția a tăcut chitic, doar Tokat Gyorgy (UDMR) a protestat pentru că nu se știe ce se înțelege juridic prin "defăimare".

□ În 27 octombrie, Ministrul Justiției a cerut oficial declanșarea procedurii de ridicare a imunității parlamentare pentru trimiterea în judecată a deputatului PL '93 Raymond Luca, pentru formulările injurioase la adresa guvernului. "Formulările" au fost făcute într-o discuție la filiala din Sibiu a partidului său și reproduse într-un interviu montat, fără îngăduința interesatului, în 3 august, în "Jurnalul național". Deputatul liberal îi considera pe membrii executivului "tîmpii, corupți, escroci și borfași"

□ În bugetul pe 1995, suma alocată celor două camere ale parlamentului este cu mult mai mare decît cea alocată culturii naționale. În acest timp, cum se vede dintr-o fotografie publicată pe prima pagină a ziarului "Adevărul" (6.XI. 94), lui Marin Sorescu i se poartă servieta cînd se abate pe la minister. Rar. Fotografia poartă titlul "marele turist" și sunt citate latitudinile geografice pe care le-a străbătut în 10 luni de dregătorie. Într-un articol apărut în aceeași zi în "Le Monde", la care vom reveni, Christoph Chatelot scria: "Recentralizare, restaurare, vînaoare de vrăjitoare, incompetență. Ministerul român al Culturii este obiectul tuturor criticilor, majoritatea artiștilor și intelectualilor îl consideră răspunzător de toate neajunsurile culturii românești. Ei se plasează cu ușurință în rolul de victime uitînd că adesea ei înșiși n-au știut poate să preîntîmpine tropismele puterii, lăsînd multă vreme cultura în paragină".

□ Cu prilejul vizitei în Marea Britanie, unde

Ion Iliescu a avut o întrevedere de 35 de minute cu premierul John Major, "The Independent" a publicat un articol în care constată că Ion Iliescu este șiret : a făcut să coincidă vizita sa la Londra cu grațierea soților Mooney - cuplul de englezi care au încercat să scoată din țară ilegal un copil pe care doreau să-l adopte. Fără aceasta clemență, presa engleză s-ar fi concentrat numai asupra aspectelor negative ale situației din România. "... persistă impresia ca Ion Iliescu și cei care guvernează România în perioada de tranziție ar fi putut prefera soluții politice mai bune, impresie care pare să fie împărtășită și de guvernul britanic. Ion Iliescu nu a fost primit cu onorurile cuvenite unui șef de stat", deși România, în contextul conflictului iugoslav "este socotită un element de stabilitate în zonă". Prezența unor formații ca PMR, PSM, PUNR, care "sprijină guvernul minoritar al premierului Văcăroiu", "trezesc neliniște". Sunt evocate năzbîtuile lui Funar și săpăturile arheologice de la Cluj, atitudinii și acțiuni care n-au fost stopate nici de președinție, nici de guvern, este amintită aservirea politică a televiziunii și prezența la cîrma instituțiilor a celor care l-au servit pe Ceaușescu, o elită a cărei autoritate se bazează pe antecedentele sale comuniste. "Președintelui Iliescu ar trebui să i se reamintească în public săptămîna aceasta că în țara sa sunt necesare progrese mult mai mari", se scrie în încheierea articolului.

Cît despre Ion Iliescu, întîmpinat de manifestații ostile în fața ambasadei române de la Londra, el a declarat că "directorul serviciilor secrete britanice i-a făcut confidența că sunt plătiți cu dolari de Nicolae Rațiu"... De ce oare Iliescu nu poate imagina decît posibilitatea cumpărării conștiințelor?

□ Din păcate, recentele declarații ale lui Ion Rațiu ("Expres") îi dau apă la moară lui Ion Iliescu. După ce precizează suma de 60.000 dolari data PNLCD-ului, în 1990, și ajutoarele aduse în România, dl. Rațiu se consideră îndreptățit să devină patronul Opoziției. Cum ? Foarte simplu: "Dacă e bun patriot (Corneliu Coposu, n.n.), va lăsa în locul lui un om mai energetic, nu în mod necesar mai tînr, cu vederi mai cuprinzătoare asupra spectrului politic" (s.n.). În plus, "alegîndu-l pe Constantinescu, șansele Opoziției vor fi minime". Deci, omul providențial e Ion Rațiu, iar tîrgul este limpede: întrebare dacă va sprijini financiar CDR în cazul în care aceasta îl alege candidat, Ion Rațiu a răspuns pe șleau: "Indiscutabil... și încă puternic, masiv."

□ Tot din *Expres* aflăm că, în 4 ani, liberalii s-au "organizat" în 11 partide și peste 25 de sciziuni!

□ Referințe "culturale". La recentul congres al "spiritualității românești", Ion Iliescu atrăgînd atenția adunării asupra simbolului localității gazdă, Herculane, de la Hercules, a conchis: ceea ce înseamnă că "de la Rîm ne tragem toți"... Adrian Năstase apreciază că edificiul ceaușist Casa poporului este "o adevărată matrită spirituală a poporului român" (s.n.)

□ La al treilea tur de scrutin de la Onești și Slatina, caracterizat prin același absenteism, fostul prim-secretar Vasile Săndulache a fost devansat de Emil Lemnar (PDSR) iar la Slatina, Gh. Oită (fost vice-președinte al Consiliului județean Olt) a fost întrecut de Gh. Păunescu din partidul condus de Petre Roman.

EXILUL ROMANESC, IDENTITATE ȘI CONȘTIINȚĂ ISTORICĂ - VII

urmare din numărul trecut

Ne aflăm tot în dimineața zilei de duminică, 22 mai 1994, desfășurată sub semnul MARTIRIUL NEAMULUI NOSTRU, CRITERIU MORAL AL EXILULUI. Am ales, pentru calitatea excepțională a mărturiilor, să le ferim de mutilarea unui rezumat. După intervențiile lui Corneliu Coposu, Doina Cornea și Ion Gavrilă, restituite în numerele precedente ale *Luptei*, publicăm integral intervenția scriitorului ȘTEFAN J. FAY despre MIRCEA VULCĂNESCU.

"Numele lui Mircea Vulcănescu nu mai poate fi despărțit de ideea unei prodigioase apariții în câmpul culturii românești și nu mai poate fi scos din marea carte a martirologiului românesc.

La 17 ani e student la Facultatea de Litere și Filosofie, apoi și la facultatea de Drept din București avându-i ca dascăli pe Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti și Nae Ionescu. La 21 de ani pleacă în Franța ca să-și continue studiile în Sociologie, Științe economice, Drept pentru a cerceta situația socială a profesioniștilor intelectuale, pentru a aprofunda filosofia creștină sub îndrumarea lui Jacques Maritain și Nicolas Berdiaev. Revine în țară la 24 de ani și Dimitrie Gusti îl alege asistent la catedra de Sociologie, etică și politică la Facultatea de Litere și Filosofie din București unde va preda și conduce seminarii pînă în 1944. La 31 de ani este numit - cel mai tânăr în acest post - director al Direcției școlilor. La 33 de ani, din nou cel mai tânăr într-un post de răspundere covârșitoare pentru economia națională, este numit director general al Datoriilor publice. La 37 de ani îl aflăm Subsecretar de Stat la Ministerul de Finanțe pînă în 1944, cînd reia postul de director general al Datoriilor publice, unde funcționează pînă în 1946, cînd este arestat împreună cu marii demnitari ai țării.

Întreaga activitate în administrația de stat, didactică și culturală desfășurată de Mircea Vulcănescu sîd cuprinsă între anii 1928-1946. Exact 18 ani, în care a publicat 146 de titluri în domenii ca doctrine economice și sociale, filosofie, teologie ortodoxă și comparată, etică, istorie politică și istorie militară; a ținut 70 de conferințe cu subiecte din cele mai diverse domenii de cultură; a ținut cursuri la Institutul teologic ortodox ca și la Institutul augustinian, a participat direct la înființarea unor instituții cum a fost *Enciclopedia României*, lucrare de sinteză națională, la întocmirea *Istoriei filosofiei românești moderne*, la întemeierea *Societății Române de Filosofie*. Publica, împreună cu Constantin Noica și Constantin Floru, primele patru volume din cursurile profesorului Nae Ionescu, înființează împreună cu Noica, Floru și alți prieteni

revista *Izvoare de filosofie*, apoi cercul și revista *Kriterion* care avea să fie o înaltă tribună de idei pentru tineretul intelectual de toate culorile din România.

La această înșiruire cu totul rezumativă și sterilă se adaugă mărturiile literare, cele mai multe inedite: amintiri, poezii originale sau traduceri din Villon, Rilke, Peguy, care azi încep a vedea lumina tiparului datorită grijii Măriucăi Vulcănescu. Puțin știu că era un pianist de mare virtuozitate în interpretarea lui Bach, că era un subtil desenator - un autoportret, devenit celebru, se află la prietenul său Emil Cioran.

Mircea Vulcănescu a făcut parte din acea elită, care a militat cultural, conștient pentru trecerea României din "extra muros"-ul, de unde apăruse de veacuri Europa Centrală, în "intra muros"-ul continental, din al cărui spirit ea făcea parte, prin autohtonie și geniul ei. Analizînd în articole și conferințe direcția prefacerii lumii contemporane, el explica în ce constă originalitatea metafizicii spiritului românesc, astfel încît să adune, împreună cu alți prieteni, forțele tineretului intelectual în vederea împlinirii datoriei imperiative a generației care moștenise întregirea țării de la generația de sacrificiu care o precedase, și anume, constituirea unei culturi de circulație europeană cu rădăcini adînc înfipte în pămîntul românesc, tulburător de bogat în perspective, așa cum o vor dovedi Brăncuși, Enescu, Brăiloiu, Eliade, Ionescu, Cioran și desigur mulți alții.

Mircea Vulcănescu a îmbinat, în gîndire și elaborare, planul științific, filosofic și religios pe care l-a fructificat strălucit în opere ca *Dimesiunea românească a existenței*, *Existența concretă în metafizica românească*, *Creștinul în lumea modernă*, *Pentru o nouă spiritualitate filosofică* și multe alte scrieri, care abia acum pătrund, la 50 de ani de la prima lor apariție, în conștiința culturii noastre.

Îngăduiți-mi să mă opresc puțin asupra unei alte și adînci trăsături a firii lui Vulcănescu: generozitatea spirituală, dăruirea intelectuală, capacitatea lui de a descoperi și dinamiza virtuțile creatoare ce se aflau în celdălat. Zice Noica undeva: "Vulcănescu așeza în alt orizont lucrurile și arăta dintr-odată cîtă bogăție nerostită se afla în gîndul tău". Și tot Noica face această mărturisire de mare onestitate și modestie spunînd: "Este infinit probabil că nu aș fi putut da peste cîteva decenii Rostirea românească fără lecția lui Mircea Vulcănescu."

Alți prieteni, printre care Eliade, Cioran, Stahl, Pompiliu Caraioan au lăsat pagini în care Mircea Vulcănescu apare în toată frumusețea lui creatoare și generoasă. Dan Botta spunea despre el cuvintele pe care contemporanii lui Leonardo da Vinci le spuneau despre marele geniu al renașterii: "Mircea Vulcănescu este pentru noi un adevărat astru de primissima grandeza".

Aproape necunoscută este însă mărturia unui economist de talie mondială, fostul președinte al Cehoslovaciei, Thomas Masaryk, pe care o lasă într-o scrisoare din

1933, scrisă lui Virgil Madgearu - pe atunci ministrul nostru de Finanțe -, după ce el, Masaryk, îl cunoscuse pe Mircea Vulcănescu, pe atunci de 28 de ani.

"Excelență și scump prieten, vă rog să transmiteți dlui Mircea Vulcănescu profunda mea grațitudine pentru a-mi fi adresat și dedicat ampla sa culegere de observații la congresul de la Brno, precum și admirabilul raport, încărcat de nenumărate trăsături de geniu, privind criza Occidentului și unda sa de rezonanță în țările din Centru, Estul și Sud-estul Europei. Mi-am exprimat personal, cu ocazia aceluia congres, părerea asupra valorii profesionale și a competenței acestuia cîntăr autor, remarcabil specialist, economist și filosof, precum și asupra prodigioasei sale inteligențe, una din cele mai vii și bine dotate apărute în vremea noastră în această parte a bătrînei lumi. Vă mărturisesc marea mulțumire de a-l avea la consiliul de organizare a viitoarei conferințe a țărilor din Est, pe acest prinț al spiritului, a cărui clarviziune și subtilitate ca și precizie nu sunt egale decît de marea lui inimă și frumosul și nobilul său caracter".

Din numai aceste spicuiuri ne putem da seama că prin Mircea Vulcănescu țara noastră cîștigase o figură de prim ordin, ce se poate alătura prin universalitatea cunoștințelor, prin inteligența iscoditoare și creatoare ieșită din comun acelor mari figuri ale renașterii care la noi au fost un Dimitrie Cantemir, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Nicolae Eliade. Și nu merg pînă acolo încît să socotesc ce a putut să lucreze Iorga în 50 de ani, Eliade în 60, în timp ce lui Mircea Vulcănescu nu i s-a îngăduit să lucreze decît 18 ani.

Acest prinț al spiritului dispăre de pe firmamentul activității la numai 42 de ani, arestat împreună cu miniștrii pe spinarea cărora stătuse destinul României în timpul celui de al doilea război mondial.

Cuvintele lui Mircea Vulcănescu la cele două procese în care a fost judecat rămîn exemple antologice de demnitate românească. Omul de stat care, vreme de patru ani, a dus greaua bătălie a economiei românești de război și care - contrar tezei jafului țării de către germani, proclamată de propaganda comunistă - obținuse de la Germania, spre mirarea mărturisită a băncilor mondiale, achitarea în armament, aur și devize convertibile a tuturor datoriilor către România, își încheie cea dintîi apărare, din 1946, cu vorbe, nouă greu de închipuit: "Tu baciule din Bîrsana Maramureșului - la care locuise în timpul concentrării militare - tu, al cărui chip mi-a stat în față, pe masa de lucru, cît am fost secretar de stat și pe care te-am cercetat în gînd întotdeauna, ție, baciule, îți dau astăzi, aici, mai presus chiar de această curte, socoteală." Iar la ultimul său proces din 1948, în care pledoaria sa se desfășoară ca o pagină de istorie națională impresionantă, își sfîrșește apărarea, care a ținut patru ore în atenție încordată completului de judecată, spunînd: "Onorata Curte poate să hotărască în

privița mea orice. Un singur lucru o pot asigura încă de pe acum, când încă am integritatea mea corporală și a facultăților mele sufletești, că, pînă în ultimul meu ceas, am să dorm bine. Eu cred în adevăr și știu ca nu e putere în lume mai mare decît adevărul. Să vă ajute Dumnezeu să fiți judecători nu drepți, ci judecători adevărați." Știm ce a urmat. Condamnarea.

Creștin în tot intelectul și sufletul său, cum se vede în tot ce a scris, Mircea Vulcănescu a primit nedreapta condamnare și suferințele detenției de exterminare ca pe o realitate a căii mîntuirii. Din acest sentiment au ieșit cuvintele lui spuse la Aiud: "să nu ne răzbunați". Poate că suferința nedreaptă asumată conștient de creștin este, într-un anumit plan, cea mai înaltă Sfîntă Împărtășanie întru Cristos. Pășim, fără să putem pătrunde această taină, într-o zonă a duhului, unde se produce sudura, alianța, comuniunea deplină între suferință și sfințenie, cum a spus-o un alt mare martir al închisorilor noastre.

Mircea Vulcănescu a murit la Aiud în 1952. Un prieten mi-a spus zilele trecute: "Mircea Vulcănescu a murit pentru mine". Adică pentru dînsul, adică pentru noi toți. Există în destinul popoarelor momente tulburătoare, răscruci misterioase, cînd cei mai buni fiu sunt uciși fără ca mintea omului să priceapă de ce. Așa s-a întîmplat cu mii de morți din lagărele de exterminare comunistă din țara noastră. Cei care supraviețuiesc unor asemenea orori duc cu ei imensul gol al acestor victime, imensul gol al faptelor pe care aceștia nu le-au mai putut împlini în viață.

Știm că prin moartea martirilor țara cîștigă o transcendență, o verticală, o demnitate și o aureolă mîntuitoare la judecata mare a istoriei. Dar orizontala ei, orizontala noastră cea de toate zilele, rămîne pustiită, viața celor rămași, în veci sărăcită. Aceasta este durerea pe care o purtăm în noi la moartea înainte de ceas a lui Mircea Vulcănescu. Și-mi este chinuitor să-mi închipui cîte idei, soluții politice, economice, culturale, ce nouă generație de tineri ar fi crescut sub îndrumarea acestui om, apărut ca un miracol în cultura noastră, dacă ar fi trăit pînă la 80 de ani, pînă la 70 de ani.

Cînd l-am cunoscut pe Mircea Vulcănescu, în adolescența pe care mi-a luminat-o ca nimeni altul, sufletul meu a cîntat. Cînd m-am despărțit de Mircea Vulcănescu pe sala Tribunalului din București, sufletul meu a plîns. Și pentru el plînge și azi. Vă mulțumesc pentru a-mi fi îngăduit să spun aceste biete cuvinte la o tristețe fără sfîrșit."

Poate că din deruta morală a României de azi nu se va ieși atîta vreme cît nu ne vom însuși învățătura încredințată de un Mircea Vulcănescu și care este, mai întîi de toate, rodirea în spirit a suferinței. "Să nu ne răzbunați" înseamnă, de fapt, să nu intrați în spirala răului, în blestemul dezordinii care este lipsa de demnitate și credință.

(urmare în numărul viitor)

Colțul reacționarului

FRIPTURIȘTII

Expresie (vezi titlul) ieșită din modă, dar nu din datini. A fost pusă în circulație în 1926, cînd, nerezistînd momelilor puterii, o serie de frunțași ardeleni au întors spatele lui Maniu lăsîndu-se ademiniți de portofoliile ministeriale oferite de Averescu în guvernul său. De atunci, și mai ales din 1945 încoace, fripturismul a luat o amploare națională. Sub presiunea vremurilor, milioane de români s-au înscris în partid. Azi ei se află peste tot, de la opincă - mai bine zis de la exploatarea agricole rurale - pînă la vîlădică - mai bine zis pînă la Patriarhie - și constituie osatura statului și reazemul regimului.

Un scurt popas la București ajunge pentru a o constata. Dar numai fripturismul este în măsură să pună capăt actualei stări de lucruri. Dintre toți fripturiștii cu care am avut ocazia să stau de vorbă, cel puțin unul din doi mi-a murmurat confidențial în ureche: "și eu am fost la canal". N-am avut nedelicatetea să-i întreb în ce calitate, de supraveghetor sau de supravegheat? M-am mulțumit să înregistrez faptul și să trag concluzia că fripturiștii sunt recuperabili, operație politică mult mai rentabilă decît acțiunile în vederea cîștigării alegerilor.

În realitate, una condiționează pe cealaltă. Odată fripturiștii recuperați, alegerile se cîștigă.

Pentru elucidarea problemei, iață cum o vede un fripturist oarecare: "M-am dat cu comuniștii din necesitate, nu ca mulți alții

din lipsă de caracter, ca de pildă teatralistul Iancovescu. Acesta, invitat în cadrul cursului de marxism-leninism, să arate de ce comunismul este în sensul istoriei, a spus: tovarășe, dacă sunt aici nu este pentru că sunt prost, ci pentru că sunt lichea. El era, eu însă nu, deoarece mă gîndeam la ai mei. Pentru ei am acceptat să fiu profesor universitar, să intru în posesia apartamentului unui proprietar deposedat, și datorită partidului mi-am putut îngriji familia și crește copiii în condiții bune.

Acum vremurile s-au schimbat. Bazele existenței mele se clatină. Datorită lui Iliescu totul stă încă în picioare. Dar pînă cînd? Pînă acum doar cițiva deochiași au servit de țapi ispășitori. De cînd i-au dat drumul lui Nicu Ceaușescu moralul meu este mai bun. Dacă nici lui nu i se întîmpla nimic, atunci de ce mi s-ar întîmpla mie, a 70-a roată la căruță? Mi-este totuși frică de denunșurile aceluia căroră le-am trecut înainte și care rîvnesc să-mi ia locul. Mi-este frică să fiu dat afară din apartament și să trebuiască să mă mut în mahalaua unde locuiește fostul proprietar al casei mele. Mi-este adesea frică de tot și de toate, deoarece, cînd începe o epurație nimeni nu poate știi pînă unde va merge. Mă consider în stare de legitimă apărare. Întreb deci pe șefii opoziției ce garanții de viitor sunt ei în măsură să-mi dea? Dacă ele nu sunt solide, din progresist ce-am fost mă voi transforma, fără ezitare, în conservator al drepturilor cîștigate".

Aceeași întrebare o pun și eu: ce garanții se pot da fripturiștilor - să fie destul dar nu prea mult - pentru a-i face să treacă de partea noastră?

Gheorghe BARBUL

N O U T A Ț I E D I T O R I A L E

ȘTEFAN J. FAY Caietele unui fiu risipitor Ed. Humnitas, 1994

Parafrazîndu-l pe Noica, oamenii se definesc "și după felul în care nu se pierd". "Risipitorul" Ștefan J. Fay (n. 1919), cel care a scris, printre altele, despre răscoala de la 1907 ("La cina noua sute șapte"), despre primul război mondial ("Caietele Locotenentului Florian"), despre Mircea Vulcănescu (Sokrateion) vine, dinspre tată, dintr-o familie franceză de la 1100, care a dat și un celebru scriitor clasic maghiar, iar după mamă, familia Kemény, din vechi cneji pămînteni de pe Someș, care numără printre descendenți un principe al Transilvaniei și pe celebrul Ion Kemény, străbunic direct, care a salvat de la țătari Tetraevangheliarul lui Ștefan cel Mare... Tatăl său, diplomatul Josef Fay a recunoscut în Parlamentul de la București dreptatea alipirii Transilvaniei la România. Prin soția sa, Ștefan Fay s-a înrudit cu familia Bogdăneștilor, domni ai Moldovei și cu descendenții lui Grigore Ghika.

Jurnalul reconstituie în notații de o zguduitoare autenticitate perioada dintre 1924 și

25 decembrie 1989. Sculptor, pictor, scriitor, muncitor pe șantierul comunismului, traiectoria spirituală a lui Ștefan Fay se lasă ghicită printre rîndurile care, cu generozitate, restituie lumea intelectuală, artistică și politică interbelică și decimarea ei în deceniile de după 1944 (arhive și biblioteci arse sau zvîrlite pe drumuri, arestări, sărăcie și foamete, înjosiri și mai ales nimicirea lentelor acumulări de civilizație și cultură ale altor generații).

La capătul acestei cărți unice înțelegi că amestecul între onoare și umilința creștină, primatul spiritului și răbdarea discretă în restriște, țaria morală, umorul și bunătatea pot înteneia un destin împotriva tenebrelor acestui secol.

Din *Amintiri deghizate*, carte semnată de OVID. S. CROHMĂLNICEANU (Editura Nemira, 1994), care evocă din poziția privilegiată a criticului de partid "fatalul tribut plătit vremii", (suavă formulă!), aflăm și o veste bună: Camil Petrescu a fost "singurul scriitor care, solicitat să semneze în 1956 un protest vehement al intelectualilor români împotriva Contrarevoluției din Ungaria ... a refuzat nef".

Dacă ne ocupăm în paginile *Luptei de teza* de doctorat a lui TEODOR BACONSKY, "*Homo ridens. Recherches sur le régime socio-culturel du rire à travers la patristique grecque*" (480 pag.), a cărei susținere a avut loc la Sorbona, în 24 octombrie, nu este pentru că tinărul istoric al religiilor a primit calificativul maxim și a reunit cele mai măgulitoare laude ale comisiei - alcătuită din profesorii Michel Melin, Pierre Canivet, Jacques Le Goff și Nicolas Lossky. Ci pentru ca subiectul și demersul ei istorico-antropologic este de cea mai mare actualitate într-o lume în care cele două forme ale creștinismului - cel ortodox și cel catolic - au parte de o exasperare reciprocă a prejudecăților, fapt cu atât mai steril cu cât antagonismul este trăit în superficialitatea unei laicizări debordante.

Teza acoperă primele 8 secole de creștinism bizantin, dorindu-se o istorie a mentalităților din perspectiva deriziunii, ambiționând o definiție comparativă între cele două emisfere creștine. Conform rezumatului tezei, T. Baconsky s-a ocupat de adaptarea universalilor deriziunii la condiții particulare: Bizanțul creștin în care principala autoritate, care interzice sau permite rîsul, este literatura canonică. Această constrângere pune în scenă câteva contradicții. "*Contradicția antropologică - Crist este Omul perfect care nu se dedă frivolităților ilariante, dar rîsul este, în aceiași timp, marca exclusivă a condiției umane. Contradicția etică - Bunavestire inaugurează o lume a fraternității, în care respectul mutual și iubirea primează asupra batjocurii și indiferenței, în vreme ce creștinii sunt prada sarcasmelor adversarilor lor. Contradicția exegetică - dacă în Sfînta Scriptură rîsul există, motivația pastorală tinde să generalizeze răbdarea. În fine, contradicția teologică - Fiul aduce salvarea într-o lume care își trăiește sfîrșitul.*" Dacă Părinții greci trăiau aceste contradicții mai dramatic decât ne putem imagina astăzi, concepția lor asupra rîsului se afinează progresiv sfîrșind prin a se adapta circumstanțelor istorice, propunînd, de la o etapă la alta, diverse soluții comportamentale. Diacronic, Teodor Baconsky decelează câteva etape.

1. În epoca Apologiștilor - în care deriziunea e condamnată ca întrupare a tradițiilor unui păgînism încă activ, rîsul fiind corolarul desfrîului dionisiac și marca unei dezordini a Răului interior, a se converti înseamna a stăpîni spiritul nesănătos al deriziunii. Alături de aceasta condamnare de principiu, unii Părinți, sensibili la neo-platonism, cred totuși că există și un rîs acceptabil, cu condiția să fie ponderat și decent.

2. Spre sfîrșitul secolului al 3-lea, într-o lume care-și maschează declinul prin ceremonii spectaculare, se instalează "*concuțența dramatică între liturghia civilă a păgînismului și liturghia eucaristică a Bisericii*". E timpul polemicilor doctrinale, a deriziunii reciproce, timpul în care ridiculizarea devine agentul noului decupaj identitar. Cenzura patristică se referă mai ales la teatru, dar pe scenă au loc, de pildă, în plină batjocură a botezului, convertiri miraculoase, realizîndu-se simbioza celor două atitudini, recuperată hagiografic.

3. Din 313, creștinismul devine "religio licita" a imperiului. Victoria generează conformism și

dezbaterile intelectuale se banalizează. Dar apariția monahismului va exploda această rutină a integrării contrariilor. Izgonit din viața cotidiană și nerecomandat comunităților, rîsul renaște prin anahoreții care bîntuie prin cetățile orientale începînd cu sec. al V-lea și ridiculează asaltul cotidian al demonilor, onorurile, falșii deivoți. Astfel sacral este asumat în plin profan, iar rîsul - asociat tradițional demenței, sacrilegiului sau pur și simplu vulgarității - se angajează în pariul unei libertăți fără limită.

4. Începînd din secolul al 7-lea, sublima dezordine a "nebulilor lui Dumnezeu" se cumițește, inefabila nebunie critică se fixează în hagiografii moralizatoare și literare. Criza iconoclastă, spectrul amenințător al Islamului adîncesc Bizanțul într-o nouă eră a seriozității, a apocalipsei puritane. Începînd din sec. al 8-lea pînă la sfîrșitul Imperiului rîsul face obiectul unor percepții stereotipe, într-o atmosferă în care elitele bizantine sunt preocupate mai ales de polemica anti-occidentală. Deriziunea regăsește în vulgaritate eternul ei aliat natural.

***

Imaginea Bizanțului în Occident continuă să fie marcată de prejudecăți, adesea negative, crede T. Baconsky. Imobil și hieratic, înclinat către fetișizarea valorilor în defavoarea deschiderii, încîlcit în false dezbateri cu justificări arogante și totalitare, Bizanțul pare împărțit între o magnificență sterilă și o decrepitudine inevitabilă, sfîșit între un ideal creștin atemporal și eșecul rarelor tentative de reformă, între narcisismul său intelectual și ascetismul exagerat, obsedat de puritatea ortodoxiei dar incapabil de a asigura unitatea spirituală a Imperiului. Bizanțul pare o ficțiune umană opusă bucuriilor inocente și plăcerilor cele mai firești.

T. Baconsky nu se ocupă de explicația istorică a acestei imagini negative, precizînd doar câteva circumstanțe istorice, de la rivalitatea milenară între cele două lumi creștine față de primatul pontifical, la viziunea reductoare a Luminilor și la vulgarizarea romantică, în sec. al 19-lea, a decadentei Bizanțului, în fine, la războiul rece care a plasat în acest spațiu barbaria și iraționalitate utopică, în ciuda originii occidentale a ideologiei marxiste. "*Judecăți de gust care sunt luate prea adesea drept judecăți de valoare*", scrie Th. Baconsky.

Midievaliștii occidentali au dedramatizat parțial, în ultimul timp, imaginea unui Ev Mediu ostil rîsului, dar vechile interdicții eclesiastice au fost diminuate doar din secolul al 12-lea, cînd se produce în lumea occidentală marea ruptură între sacru și profan, care stă la baza viziunii sale moderne despre lume. Reabilitat de thomiști, utilizat ca factor demistificator, rîsul și deriziunea vor acoperi întregul teritoriu imaginar care, tradițional, era rezervat sacralului. Un asemenea clivaj nu s-a produs niciodată în Bizanț pentru că, în creștinismul oriental, sacru și profan sunt termenii unui cuplu care funcționează într-o sinteză dialectică, spre deosebire de catolicismul medieval care imaginează cei doi termeni ai cuplului în termeni ierarhici, dacă nu antitetici. Mult timp perceput a fi mai trist decât era occidental latin înainte de trezirea franciscană, "*civilizația bizantină a fost probabil ultima societate tradițională capabilă să stopeze, prin*

intermediul sacralității deschise, conținutul subversiv al deriziunii, ceea ce nu a scuit-o de sfîrșitul tragic, dar, cel puțin, i-a permis să moară surzînd după ce a codificat această știință aureolată de bucurie, al cărei secret a fost de mult pierdut.

***

Marea cultură și libertatea intelectuală a autorului, remarcate de fiecare dintre cei patru membri ai comisiei, a transformat ritualul referatelor într-o discuție între confrăți, de unde și interesul îndoielilor și comentariilor critice. De altfel, la intenția mărturisită a autorului de a publica traducerea tezei în românește, s-a exprimat exigența ca o astfel de contribuție să fie publicată și în franceză. Cele două teritorii în jurul cărora pot fi sistematizate comentariile comisiei sunt incitantul raport Occident-Orient și circumscrierea cîmpului semantic al rîsului.

Pe prof. Pierre Canivet, specialist în monahismul oriental, l-a frapat că, de la început, autorul pune problema, care este pentru el fundamentală, a raportului între Occident și Orient, rîsul, deriziunea, ajutîndu-l doar să înțeleagă diferențele acestei duble culturi, ale cărei origini sunt "*puțin cam strîmt abordate*".

Deriziunea este o formă de rîs, dar ea nu e singura și o perspectivă asupra artei l-ar fi ajutat să constate prioritatea pe care Grecia a dat-o surîsului, acestei calități de echilibru între extreme, de moderație, pe care o regăsim în toată filosofia greacă și care pentru călugări va fi un ideal. În ce privește asceza orientală, nu extensiunea pasiunilor este idealul, ci, reminiscență a aspirației platoniciene, armonizarea lor.

Continuînd observația lui Michel Melin, profesor de antropologie religioasă, conducător al tezei, care precizase numărul de ocurențe ale cuvîntului "rîs" (10 ca substantiv în Vechiul Testament și 33 ca verb; 1 ca substantiv și 3 ca verb în Noul Testament), prof. P. Canivé amintește rîsul batjocoritor, blasfemator din momentul crucificării, raportînd convertirea actorilor (de la sfîrșitul secolului al 3-lea) la convertirea filharului, efect al miracolului care depășește voința umană.

Crist a rîs? "*Eu cred că da, nu în hohote, dar și-e greu să-l imaginezi la nunta din Caana cu un cap de înmormîntare. Apoi cu copiii, îl vedem surzînd, în timp ce ei rîd fără motiv, cum li se întîmplă îngerilor...*"

Profesorului Jacques Le Goff, pentru care "*rîsul în Occidentul medieval*" este o temă asupra căreia a lucrat 4 ani în perspectiva unei cărți, lucrarea i-a adus enorm, atât teoretic cît și ca dosare specifice, prin profunzimea anchetei, vasta cultură și marea forță intelectuală pe care o mărturisește.

Este evident că deosebirile stabilite de T. Baconsky între cele două forme de creștinism au reprezentat stimulentele centrale ale discuției fiind "*pentru un medievalist occidental o provocare*". În creștinismul latin, realitatea teologică, intelectuală, practică, istorică a rîsului a fost un fel de dialectică între doi poli: unul pozitiv, celălalt negativ. Consacrîndu-se aproape exclusiv asupra polului negativ, autorul a introdus un fel de dezechilibru într-o realitate, adesea dezechilibrată, dar a cărei structură fundamentală se întemeiază totuși pe mișcarea dialectică între

cei doi poli.

O problemă expediață este raportul între rîs și surîs, acesta din urmă marcînd definența între arta romană și cea gotică care este o artă a surîsului. Este el o formă stăpînită a rîsului? J. Le Goff crede, mai degrabă, că nu este vorba de un rîs moderat, de un su-rîs, ci de altceva. Despre opoziția plîns-rîs, crede, ca și T. Baconsky, că ea nu este naturală. Este o simetrie construită istoric și cultural, contribuția fundamentală în acest sens aparținîndu-i creștinismului. În Occident pentru călugăr exista sintagma "cel care plînge"...

În Occidentul medieval, criteriul fundamental al rîsului era diferența între rîsul bun și rîsul rău. Dacă această temă se regăsește puțin în patristica latină, scolasticii au în suma lor teologică un capitol despre rîs în care reiau distincția între rîsul divin și cel satanic. "Un timp pentru rîs și un timp pentru plîns", (Eclesiast) este unul din fundamentele scripturale ale promovării rîsului. Scolasticii spun că rîsul nu e bun sau rău în sine, el depinde de persoană, de loc, de epocă și de felul de a rîde. De altfel, Freud a spus foarte bine, chiar dacă nu-i acceptăm sistemul, că resorturile rîsului pot fi de agresivitate sau de eschivă. Piesa principală a dosarului împotriva rîsului, care a blocat exegeza sa pozitivă între secolele 4 și 12, a fost că Isus n-a rîs niciodată. Isus, care s-a făcut Om, plînge, dar nu rîde. În secolul al 12-lea contestarea acestui tabu s-a înscinat cu prudență, fiindcă a imagina situații în care Isus a rîs este de o mare îndrăzneală. În sec. 13 însă, tema dacă a rîs sau nu devine o dispută anuală!

În ce privește imaginea Bizanțului în Occident, frapant este că monahismul oriental este mai moderat și mai destins decît cel occidental, iar ideea că rigoarea extremă a monahismului oriental a apăsât asupra celui occidental este total falsă. "Noi am avut niște oameni teribili, irlandezii", amintește Le Goff.

Făcînd o profesie de credință europeană, J. Le Goff crede că nu trebuie negată marea ruptură culturală, mult anterioară schismei, care a existat. Dar în creștinism, sub cele două forme între care există diferențe certe pe care nici nu le neagă, nici nu le organizează ierarhic, fundamentale sunt elementele comune. De altfel, teza lui T. Baconsky "m-a făcut să înțeleg că, de fapt, rîsul nu era practicat în Bizanț atît de diferit față de cel din Occident"...

Șeful comisiei, profesor Ima Universitatea Paris X, Nicolas Lossky, crede că teza lui T. Baconsky atestă bogăția intelectuală a României, precizînd că, în general, la Institutul St. Serge, cele mai interesante teze de teologie sunt semnate de români. Apreciază și faptul că T. Baconsky n-a evacuat științele umane, integrînd modernitatea în analiza patristică. "Iertați-mă că o spun public, nu e genul pentru noi, ortodocșii, dar este rar ca unul din noi să facă față modernității...". În plus, alegerea acestui subiect original este o îndrăzneală care presupune darul de a fi în același timp teolog și istoric.

"Sunt rus, dar antinaționalist", precizează N. Lossky, socotînd că "foarte frumoasă viziune a mentalității ortodoxe dintr-un paragraf al tezei este prea optimistă. În realitate, e vorba de imaginea ei ideală, de ortodoxia fidelă cu ea însăși, pe care nu o înțeleg prea des...". Față de scepticismul autorului care crede că "neunii lui

Dumnezeu" nu-i clineau prea des pe puternicii zilei, N. Lossky îl amintește pe Sf. Vasile "blajenii" (care înseamnă preafecit dar și puțin cu duhul) căruia i-a fost consacrată catedrala din Piața Roșie ("frumoasă" în rusește, nu cum cred unii că se numește așa doar din 1917!) și care nu ezita să-i decline adevărurile unui Ivan Teribil care se temea de judecata sfîntului și care, la moartea acestuia a cerut să-i poarte coșciugul...

Referindu-se la momentul în care actorul care mima în balet botezul se convertește, deci la momentul în care rîsul blasfemator devenit rîs expiator, amintind că apa botezului nu depinde de sfințenia celebrantului, N. Lossky crede că "este o ilustrare a faptului că biserica nu cunoaște frontiere într-un cadru strict canonic, ceea ce ortodocșii vor accepta mai dificil".

Cele peste 4 ore de discuții prilejuite de teza

lui T. Baconsky, și pe care spațiul nu ne-a îngăduit decît să le aproximăm, au fost un exercițiu de revelare reciprocă a punților dar și a diferențelor dintre Ortodoxie și Catholicism, stimulînd nu apropierea într-un spirit artificial ecumenic, foarte la modă, ci calea cu adevărat rodnică, cea a revenirii la sursele tradiției.

A.C.

Alvaro Botez
sculpture
M.A.C.

(2-ème Marché de l'Art en France)
17-27 noiembrie, de 18 à 22 heures
ESPACE EIFFEL - BRANLY
(Métro Alma)
renseignement 48 59 19 30

ȘTEFAN BURILEANU, UN MARE MILITAR ȘI CĂRTURAR UITAT

După absolvirea Liceului Militar din Craiova, Ștefan Burileanu - născut în 1874 dintr-o veche familie oltenească, în comuna Burila Mică, jud. Mehedinți - obține cea mai mare medie pe țară la examenul de admitere în școala de ofițeri de artilerie și, conform regulamentului, este trimis cu bursă de studii la Paris, unde absolvă liceul St. Louis, clasa de matematici speciale. Urmează școala Politehnică, înscriindu-se apoi la școala de ofițeri de artilerie și geniu de la Fontainebleau. Este avansat sublocotenent în armata franceză. Dar își continuă studiile, luîndu-și licența în matematică la Sorbona, după care doctoratul în aceeași disciplină, lucrînd, în același timp, pentru uzinele metalurgice din Saint-Chamond și Creuzot.

Întors în țară este numit profesor la Școala de ofițeri de artilerie, geniu și marină, devenind, în 1923, prin concurs, profesor universitar la catedra de Mecanică Rațională a Facultății de Matematică din Universitatea clujeană.

Ștefan Burileanu este autorul a peste 120 de lucrări, de matematică, metalurgia fontei, balistică. Lucrarea sa, *Teoria generală a calculului probabilităților*, tipărită în 1911, în urma raportului elogios al lui Spiru Haret, a fost premiata de Academia Română. Tradusă în franceză, lucrarea a primit "Les Palmes Academiques", colonelului Burileanu acordîndu-i-se gradul de ofițer al Instrucției publice. Peste un an, în 1912, apare la Paris *Probabilité du tir* (Ed. O Doin), pentru care autorul primește Legiunea de Onoare, și care a fost selectată pentru Marea enciclopedie științifică, lucrarea fiind utilizată în calculele tragerilor la bătălia de la Verdun. De altfel, în 1916, Ștefan Burileanu elaborează proiectul și organizează construcția tunurilor antiaeriene cu tragere rapidă, ca și construcția focosului necesar. El este astfel creatorul artileriei grele românești din acea vreme. În 1917, tunul antiaerian cu tragere rapidă ca și construcția focosului necesar, elaborate de Ștefan Burileanu vor apăra diferitele obiective militare pe frontul din Moldova, la Mărășești, și vor doborî avioanele inamice, printre care și zepelinelul prăbușit la 10 km de București.

Proiectul "tunului Burileanu", apreciat de Gen. Berthelot, a fost cumpărat de francezi, folosind pe frontul de la Verdun din primul război mondial. După război, în 1919, Ștefan Burileanu, devenit general de divizie, este distins pentru contribuția sa științifică de Academia Română. Continuîndu-și studiile și experiențele balistice, tunul perfecționat de el în 1940 a fost folosit în ofensiva din 1941 împotriva bolșevicilor.

Instalarea comunismului înseamnă pentru generalul Burileanu privațiuni și umilințe. În apartamentul său sunt instalați reprezentanți "ai clasei muncitoare", care terorizează întreaga familie. În 1952, la două luni de la decesul lui Ștefan Burileanu, Securitatea îl caută pentru a-l aresta... Soția profesorului, Valeria Burileanu primește o pensie de urmaș de 300 de lei care, după 20 de ani de memorii și intervenții, va "urca" la 1500 lei, în vreme ce generali "pe puncte" primeau pensii de 10 pînă la 12.000 de lei. Iar astăzi, fiul generalului Burileanu nu poate obține de la Primăria Municipiului București cele patru odăițe încălzite cu lemne din casa părintească...

Un frate, Constantin Burileanu, fost diplomat cu misiuni în Grecia și Italia, a fost nevoit să se instaleze într-o comună de lînga Turnu Severin, de unde este arestat, la 76 de ani, împreună cu soția și deportați în Bărăgan, unde au murit, fără să li se cunoască mormîntul. Alt frate, Dumitru Burileanu, fost șef al Catedrei de Greacă veche la Universitatea din București și director general al Învățămîntului (1922-27), s-a sfîrșit sub persecuțiile securiților instalați abuziv în apartamentul său. Un văr, Dimitrie Burileanu, fostul Guvernator al Băncii Naționale, a murit în închisoarea de exterminare de la Sighet.

Urmașii generalului Burileanu se zbat pentru a obține de la noile autorități recunoașterea meritelor celui care a contribuit la cîștigarea bătăliilor din războiul de reîntregire, care a scris o bibliotecă de cărți, și căruia Franța și Români îi acordaseră toate onorurile. S-ar merita ca o școală de ofițeri de artilerie să-i poarte numele, ca și una din străzile centrale ale Bucureștiului.

PETRE VĂLIMĂREANU

29. VI.1909 - 30.X.1994

Născut în satul Țigănești din Muscel, fiul învățătorului Nicolae Vălimăreanu și al Alexandrinei Tuluca din Lerești, Petre Vălimăreanu publica, din 1950, fără întrerupere, revista "Vatra", pe care o scria, dactilografia, o capsă și o expedia pe banii lui, ajutat doar de rarele donații și de soția sa. "Vatra" - "Foaie românească de opinie și informație" a dăinuit 44 de ani, o izbândă în efemera soartă a publicațiilor românești. În afară de articolul de fond, Petre Vălimăreanu alcătui "Calendarul național" - reper impresionant de relativizare a vicisitudinilor prezentului și cronică formativă - la care ținea și visa să-l strângă între copertile unei cărți. Alte rubrici, "Despre frații înstrăinați" - adică despre românii împinși de istorie în afara frontierelor, "Din lumea exilului", "Din patria încătușată", "Din ziare, cărți, reviste" - pertinente semnalări care alcătuesc, dealungul celor patru decenii de existență a "Vetrei", o adevărată arhivă a exilului -, "Curierul", punte de comunicare între pribegi și după decembrie 1989, între cei din țară și cei din exil.

Întilnirea noastră a stat sub semnul unei rare generozități. Voia să cunoască pe confratele mai tânăr, nu doar de vîrstă, ci și de exil. Și într-una din călătoriile sale la Paris, a venit la redacție. Iscoditor și bonom, formulările lui erau de o savoare pe care n-o mai întilnisem. Autoironia și îngăduința sa ascundeau însă o fermitate de gînd și de caracter, o traiectorie neabătută a opțiunilor, bazate pe traversarea unor experiențe asupra cărora nu era altă judecată decît cea morală.

Adolescența o trăiește în ferveoarea alipirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei la România. E atît de stăpînit de această faptă istorică, încît elevul Vălimăreanu pleacă pe jos să vadă Ardealul, găzduit pe la preoți și țărani. Student la Facultatea de Drept, îl admiră pe Ion Mihalache și participă la congresele studențești. Prezentat de ing. Clime lui Corneliu Codreanu, devine legionar pe viață, dintre cei care-l vor contesta cu perseverență pe Horia Sima. În timpul războiului, fugit la Vîrșet, este arestat și internat la Buchenwald și lucrează la Fabrica de avioane de la Rostock. În 1944 fuge pe sub bombardamente la Viena, unde Horia Sima, șeful guvernului legionar, dă ordin să fie împușcat, dar cel care este însărcinat cu suprimarea, refuză s-o îndeplinească. Părăsește Viena cînd rușii ajung la periferia orașului, împreună cu prizonierii și populația care parcurge kilometri pe jos, în căruțe, camioane... Ajuns la Innsbruck, împreună cu alți camarazi, conduși de un român de la comandamentul german, trece pasul Brennero, străbătînd Italia pînă la Roma. Aici își continuă studiile, devenind doctor în științe juridice și în Teologie. După o perioadă pariziană, se instalează la Freiburg, în Pădurea Neagră, orașul Bibliotecii române și al lui Horia Stamatu. Un fel de Cămpulung... Aici a scris ultima lui carte, "Prin Basarabia Voevodală", pe care a avut bucuria s-o poata trimite la Chișinău și să primească oaspeți și vești de acolo.

...De la redacție, discuția s-a mutat la noi acasă. "Fois gras"-ul a rămas neatins. Era ca o ofensă. Oaspetele n-a ieșit din muțenie îngrijorată decît în fața bucatelor românești. Atunci s-au dezlegat poveștile. Deloc nostalgice. Naratorul n-avea ce face cu pitorescul fără semnificație, nici cu melancolia care estompează îngăduitor contururile. Petre Vălimăreanu iubea aprig și cu exigență și nici un cuvînt nu era de prisos. Era un moralist pentru care istoria avea tîlcuri dincolo de contingente. Îmi amintesc de una dintre aceste "pășanii". În studenție, împreună cu cîțiva camarazi, s-a pus să clădească unui țaran sărac o casă. Au venit peste un an să vadă cum a înflorit gospodăria și-au găsit-o devastată: noul locatar băuse pe rînd ferestrele, dușumelele...

L-am văzut ultima oară la Colocviul exilului din mai. Stătea singuratic și tăcut, numai ochi și urechi. N-a luat cuvîntul, nu s-a înfipt să aibă o părere, dar nici n-a părăsit sala pentru taclalele pe culoare. Trecuse deja dincolo de vremelnice...

Dumnezeu să-l odihnească printre cei drepti.

A.C.

CASA ROMANEASCA

Anunță conferința Domnului prof. Petre NĂSTUREL, intitulată "Un épisode des relations des Roumains avec le Mont Athos: la prétendue croix bysantine du monastère de Putna" care va avea loc sîmbătă 3 decembrie 1994, la orele 17, în noul local al Casei Românești - 120 bis, rue Haxo, 75019 Paris (Metro Télégraphe sau Porte de Lilas).

RECITAL DE PIAN SANDU SANDRIN

profesor la Academia de muzică din București

Vineri, 9 decembrie, ora 20,30

Sala Cortot, Ecole Normale de Musique de Paris

78, rue Cardinet 75017 Paris, Metro: Malesherbes

În program: Debussy, Schumann, Enescu, Chopin

DECESE

S-a stins din viață la Neapoli profesorul PASQUALE (LINO) BUONINCONTRO (n. 1926) de la Institutul Oriental din localitate. Elev al lui Th. Onicescu, profesorul Pasquale Buonincontro a fost un valoros cercetător al limbii și literaturii române în Italia. Studii despre poezia lui Tudor Arghezi și bibliografia mențiunilor despre România în Italia stau mărturie a devotamentului său pentru cultura românească. Fie-i țărîna ușoară!

Matematicianul Nicholas Georgescu Roegen, membru al A.K., autor a numeroase lucrări publicate în franceza și engleză și deținător a mai multor titluri științifice americane. Șeful de promoție din 1923 al Liceului militar Mănăstirea Dealu devine matematician de renume internațional și, din 1947, funcționează ca profesor la Universitatea Vanderbilt (SUA).

Pe 22 octombrie, la New York, Cristodor Filitti.

Decese în țară. Veteranul de război și fost deținut politic 12 ani, dr. Achile Sarrri; arheolog Radu Heitel; Cristea Chesaru; critic de artă Andrei Pintilie; Marinescu Ioan; Tasco Lolev; Lidia Chivulescu; dr. chimie Ion Ioneci; Erjebet Totan; Anca Ionescu; prof. Gh. Savu; Grundel Erwin; dr. Ioana Marinescu Păun; prof. Rădulescu Tudor; col (r) Vasile Mihăilescu; Maria Ulmeanu; ing. silv. Eugen Turnibucu; dr. Ioan Pompei Groza; Forin Roman; Dragomirescu Nicolae; col(r) Filip Nicolae; Ioniță Torcaru; Vladimir Vișinescu prof. Elena Ciuceanu; Elena Petrescu Zoița; prof. Jercea Vasilica; Vasile T. Anastasiu; Radu Anagnoste; scriitoarea Rodica Padina Mihăilescu; ing. geolog Solomon David; Vlad Cacip; preot Ilie Țintă; ing. Marin Dogaru; Valeriu Marinescu; av. Maria Pompilian; Constantin Ștefan; preot Ioan Mărculescu; Coca Julea Biela; Ioan Ioanițescu; Elisabeta MLupu; Virginia Chiripuci; ing. Tocilă Gheorghe; preot Nicolae Andreescu; av. Silvio Balter, col(r) dr. Gh. Gaitan; înv. Petru Buruiană; col(r) Comșa Nicolae; Roșu Marin-Stilișteni; Aldea Aron; dr. Traian Comănescu Maria Linte; Angela Grajdan; Iancu Cristian; Saraga Ghizela; Ioan Casapu; Margot davidovici; Alexandru Căpățînă; Tanașcu Marius; Hary Solomon; Ana Neagu; Rosa Ștefania Marin; av. Berha Constantin; ec. col(r) Marin Nicolae; Constantin Târnoveanu; prof. Mircea Iancu; Viorel Barac; Constantin Aurora; Adrian Pătulea; Tudor Ciobanu-Vlăscanu; cercetător chimist Ladislau Csomontany; farm. Ana Buga; dr. Ioan Blânda; prof. Maria Ștefănescu Lucrația Albini; Anita Floria Popovici; Simion Hoancă; Dan Mircea Bărbulescu; col(r) Gh. Lupescu; Iuliu Musu; dr. Nica Gheorghe; Cornelia Steriu; ec. Radu Patache; Leontina Munteanu; Tinca Arghir; actrița Angela Costache; Elena Olteanu; Dtru Velciu; ing. Iacob Victor, Comeliu Popa.

le combat

Directeur: Michel Korné 22/11/94
ISSN 1148 - 7321

NUMERO235

TARIF D'ABONNEMENT ANNUEL

En Francs Français:

FRANCE FRF 250
EUROPE FRF 300

En d'autres monnaies, le tarif est majoré des frais bancaires d'encaissement comme suit.
DEM 100 - CHF 90 - GBP 35

Par avion :

AMERIQUE
AMERIQUE DU NORD FRF350
ISRAEL
AMERIQUE DU SUD
ASIE FRF 450
AUSRALIE

USA 60 ou équivalent

USA 70 ou equivalent

125 Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud-France
Tel. (33-1) 46020540 Telefax (33-1) 46 02 14 37 - Tlx 270152 F
Commission Paritaire N° 65481 - CCP. : 11 341 71 A Paris

EUROPE DE L'EST

par Alexandre ADLER.

9 NOVEMBRE 1989: Pendant quelques minutes, une brèche s'est ouverte, et elle a provoqué la chute du mur de Berlin. Des minutes lourdes, au sens historique. L'Europe de l'Est s'est irréversiblement tournée vers l'Europe de l'Ouest, déjouant la stratégie mise en place par Mikhaïl Gorbatchev, qui rêvait d'installer un "Commonwealth" postcommuniste. Il a fait feu. Aujourd'hui, l'heure est au bilan.

....La chute du Mur, ce fut d'abord, on a tendance à l'oublier quelque peu à présent, la chute de Mikhaïl Gorbatchev.

Celui qui venait de s'adouer tout nouveau président d'une Union soviétique déjà plus tout à fait socialiste avait en effet déclenché, dès l'automne 1988, une offensive sans précédent pour sauver son empire et une certaine forme de socialisme réformé à la manière de Deng Xiaoping, y ajoutant une forte dose de démocratie dirigée mais y retranchant l'élan capitaliste caractéristique de la Chine postmaoïste.

Le plan de Gorbatchev

Gorbatchev avait fait la part du feu: des élections presque libres allaient se tenir dans toute l'URSS; elles déboucheraient sur la défaite des apparatchiks conservateurs dans toutes les grandes villes mais, grâce au vote de la province russe (et ukrainienne), le nouveau Parlement resterait soigneusement lesté. Il en résulterait un parti communiste nouveau, débarrassé de ses scories brejnéviennes, légitimé par un suffrage universel qui donnait les pleins pouvoirs au Président, lequel ne tenait jusqu'alors sa légitimité que d'un comité central hostile.

Bien sûr, une telle secousse tellurique pouvait mettre à mal tout l'édifice impérial: comment dénier aux apanages extérieurs, aux provinces impériales, de Berlin-Est à Sofia, ce qu'on était en train d'accorder au cœur de l'Empire, à l'Union soviétique elle-même? Et si la révolte venait à balayer l'Empire extérieur, que resterait-il du pouvoir de Mikhaïl Gorbatchev face à une armée bien réticente?

Dès l'été 1988, des émissaires du Kremlin sillonnent les provinces et préparent la "Grande Offensive". Kryouchkov, le nouveau chef du KGB, n'accomplira pas moins de trois voyages en RDA dont deux "clandestins" pour s'entretenir avec des personnages divers, dont le vieil homologue de Von Bruan en Allemagne de l'Est, le professeur Manfred von Ardenne. Toute la vieille garde des services secrets est-allemands, les Markus Wolf, Jürgen Kuczinsky, Stefan Heym, multiplient les interventions critiques à l'endroit du régime Honecker. Partout ailleurs, le complot se met en place: en Bulgarie, le nouvel ambassadeur Charapov, un général du KGB, ancien directeur de cabinet d'Andropov, prépare le déboulonnage du vieux satrape Todor Jivkov, un brejnévian fanatique foncièrement hostile à la pérestroïka; en Tchécoslovaquie, la branche locale du KGB, le STB, contacte les anciens réformateurs du Printemps de

Prague aux fins de préparer un retour des communistes réformistes. A Varsovie et à Budapest, où les gorbatchéviens sont déjà au pouvoir avec Jaruzelski et Kadar, les négociations commencent avec l'opposition pour un partage à l'amiable du pouvoir. Enfin, en Roumanie, le vieux prosoviétique Silvu Brucan, ancien ambassadeur à Washington, s'agite au profit d'Iliescu, l'homme de Moscou: le Front de salut national roumain, dernier chef-d'oeuvre de fin de carrière du KGB andropovien, commence à prendre forme.

La stratégie soviétique est d'une grande simplicité: transformer en une bataille-éclair l'Empire en Commonwealth afin de réaliser un repêchage en bon ordre, pour permettre au Parti communiste soviétique de se sauver chez lui par une réforme économique assez radicale. Enfin, pour détourner "l'ennemi impérialiste" de la tentation d'exploiter les difficultés de l'entreprise, Moscou peut aussi provoquer sur les flancs deux diversions de politique étrangère: sur le front européen, ce sera la question de la modernisation des armes nucléaires tactiques de l'Otan, qui enfonce un coin entre Paris et Bonn d'un côté, Washington et Londres de l'autre; à l'Est, de bien plus grande ampleur, la manoeuvre, mise au point par l'ambassadeur à Pékin, vise à provoquer une spectaculaire alliance sino-soviétique, à la faveur de la montée des conservateurs, chinois regroupés derrière la génération russophone et russophile de Li Peng, le Premier ministre hostile aux réformes.

Mais le plus dur, comme toujours depuis la guerre froide, c'est l'Allemagne. On peut toujours jouer avec la Pologne, la Hongrie, mais l'Allemagne de l'Est peut-elle survivre à une dose trop massive de libération, qui signifierait réunification?

Dès 1953, la direction soviétique, qui souhaitait se débarrasser de sa zone d'occupation au profit d'une neutralisation complète d'une Allemagne réunifiée, s'était heurtée au problème: Beria cherchait à remplacer toute la direction du SED par des "libéraux" liés aux services soviétiques depuis les années 30, Wilhelm Zaisser et Rudi Herrnstadt.

Comme les champions d'échecs soviétiques, les organes avaient de la mémoire: en 1988, la variante du plan Beria consisterait à libéraliser d'abord la RDA, pour ensuite seulement proposer à une Allemagne de l'Ouest alléchée une confédération des deux Etats dont le prix serait outre une aide économique substantielle, la quasi-dissolution de l'Otan, qui ferait pendant à celle du pacte de Varsovie. Les succès diplomatiques

extérieurs à Pékin, Bonn et Paris seraient l'exacte contrepartie du coût politique des abandons impériaux. Or, dès le début de 1989, Gorbatchev va collectionner les échecs qui compromettent la cohérence de sa stratégie: la répression violente de l'émeute nationaliste de Tiflis, en Géorgie, accentue la vigueur des mouvements séparatistes. La poussée démocratique aux élections soviétiques de mars 1989 va très vite au-delà de l'humiliation qu'il avait souhaitée, par ailleurs, de l'appareil du Parti communiste. Eltsine et Sakharov lui ravissent dès lors la vedette. Le voyage en Chine se transforme en déroute du fait de la révolte étudiante. Pendant tout l'été, les dirigeants conservateurs du Bloc - Roumains, Bulgares, Allemands de l'Est, Tchèques et Cubains - se concertent pour tenter de tenir tête à Gorbatchev.

La brèche hongroise

C'est dans ce contexte que les dirigeants réformateurs hongrois, soucieux avant tout de leur image à l'Ouest, pratiquent dès septembre la brèche dans le Rideau de fer par laquelle toute la logique du mur de Berlin et des succédanés s'effondre.

Erich Honecker avait en trois ans multiplié les provocations à l'encontre de Gorbatchev - "malgré Gorbatchev, l'Union soviétique demeure une grande puissance", avait-il déclaré encore en 1988 devant ses cadres, avant de féliciter publiquement les dirigeants chinois pour leur fermeté répressive envers les étudiants de Tienanmen. L'éliminer, face à la montée des manifestations, fut chose facile. Mais, au lieu du réformateur Modrow, qui voulait introniser Gorbatchev, Kryouchkov et KGB imposent un rallié de la onzième heure, le chef de la commission de sécurité du bureau politique. Egon Krenz, sorte de maillon manquant entre Georges Marchais et Fernandel qui, dans la panique et sans consultation avec Moscou, va décider l'ouverture du Mur sans bien mesurer qu'il vient de couler le "Titanic".

En quelques heures, la théorie des catastrophes chère à René Thom s'applique en grandeur réelle: tandis que communistes réformateurs et dissidents s'époumonent sur des places vides, les masses de Berlin-Est se sont engouffrées à l'Ouest, à la recherche de bananes et de chaleur humaine. Bientôt, Helmut Kohl ira remplir les stades et les rues de l'Est hérissées de drapeaux de la République de Weimar tandis que la foule encadrée par les agents du BND pille les

Suite page II

En quelques heures, le rapport des forces s'inverse à Prague: c'est la "révolution de velours": on attendait Dubcek et Mlynar, encadrés par des amis de l'URSS, ce sera Havel, ses chanteurs pop et ses économistes thatchériens. A Budapest, les opposants remettent en cause les négociations et exigent des législatives qui permettront à la droite chrétienne de gagner une majorité absolue. En Pologne, même, la balancier se renverse au profit de Solidarité. Seuls prix de consolation, la Bulgarie et la Roumanie s'effondrent au profit des hommes préparés par Moscou, Mladenov et Iliescu. Pour la première et dernière fois de son histoire, à Bucarest, en décembre 1989, le KGB aura contribué efficacement au renversement d'une dictature.

S'il est relativement facile de décrire la genèse de ce bouleversement, les conséquences sont bien plus difficiles à démêler. Gorbatchev s'est effondré en quelques mois, des suites de sa défaite stratégique: dès l'été 1990, Eltsine a pris l'avantage sur son ancien allié et l'amenuisement constant du centre gorbatchévien conduit inexorablement à la variante radicale de la fin du communisme en URSS. Par là s'éloigne définitivement la perspective d'une grande alliance soviéto-américaine et d'un encadrement du nationalisme russe renaissant par une union forte avec l'Ukraine et le Kazakhstan, entrevue encore au sommet de Malte de novembre 1989. L'autodestruction de la puissance soviétique exclut un partenariat Washington-Moscou par trop déséquilibré. Dans ce jardin japonais de l'empire soviétique qu'est la Yougoslavie, il en ira de même du nationalisme serbe, humilié et acculé.

Tout le glacis soviétique est passé à la démocratie. Une fois le flux du changement ralenti, les effets de structure hérités de la dernière phase de l'époque communiste réapparaissent: là où le communisme réformateur avait engagé certaines transformations en profitant du climat de la perestroïka, il a pu revenir au pouvoir en jouant des mécanismes nouveaux de l'alternance, pleinement à Budapest, presque entièrement à Varsovie.

Là où le communisme avait joué la carte du nationalisme intégral, en Slovaquie comme en Roumanie, il se maintient au pouvoir avec Meciar comme avec Iliescu. Enfin, là où les brejnéviens s'étaient maintenus au-delà de toute limite, en Bohême et en Bulgarie, les démocrates libéraux demeurent aux commandes, même si Sofia ne peut espérer rejoindre Prague avant longtemps.

Beaucoup avaient cru voir dans la réunification-éclair de l'Allemagne l'esquisse d'un nouvel impérialisme germanique triomphant. D'autres saluaient dans la Treuhand le triomphe sans mélange de l'économie de marché, et tout le monde craignait l'absence de culture démocratique des "Ossis". Rien de tout cela n'est arrivé. L'histoire économique de la réunification valide les théories du "big-bang": la radicalité des transformations assure aux nouveaux Länder une croissance actuelle environ double de celle de la Pologne voisine. En revanche, le succès de la thérapie de choc n'a rien à voir avec les mécanismes du marché. Ce sont en effet les transferts nets de l'Ouest vers l'Est en Allemagne (près de 5% du PNB tous les ans), la véritable perfusion mise en place pendant cinq ans, qui ont rendu supportables un taux élevé de chômage et une hausse très sensible de la

ROUMANIE : La misère des mères du peuple.

....Cinq ans après la révolution, la moitié de la population vit au-dessous du seuil de pauvreté, soit plus de 11 millions d'habitants qui ne mangent pas à leur faim. Il suffit que le chômage frappe l'un des deux parents pour que la misère s'abatte sur toute une famille. "Mon mari ne travaille pas, confie une assistante sociale employée dans un orphelinat. Je vis dans la hantise du prochain hiver. S'il fait trop froid, mon salaire ne me permettra pas de payer le gaz de chauffage." La nourriture, encore plus coûteuse que dans n'importe quel autre pays de l'ancien bloc de l'Est, absorbe, à elle seule, plus de la moitié des maigres revenus familiaux. Exemple: le prix de 1 kilo de viande équivaut au montant de l'allocation mensuelle versé pour un enfant.

Prouesse médicale

Cette pauvreté n'incite guère les Roumains à accroître le nombre de bouches à nourrir. Mais le planning familial est, si l'on peut dire, embryonnaire, l'usage de la pilule et du stérilet étant pratiquement inexistant. "La contraception est bien plus coûteuse qu'une interruption de grossesse une fois par an", explique froidement le Pr Nicolae Poiana, l'un des patrons de l'hôpital Polizu. Il n'y a rien d'étonnant, par conséquent, à ce que l'avortement ait atteint, en 1993, des records effrayants: 2 400 pour 1 000 naissances!

D'où le nombre très élevé de décès dus aux ravages de ces fausses couches volontaires. Bien que légalisées depuis 1990, elles sont encore trop souvent effectuées par les "faiseuses d'anges". Heureusement, grâce aux campagnes

de productivité. Personne n'imagine que l'Union européenne puisse rééditer les mêmes sacrifices au profit des démocraties d'Europe centrale. Le fait national est ici incontournable, ainsi que la crédibilité du Deutschemark. Enfin, l'Allemagne émerge de ce difficile rêve de la réunification moins sûre d'elle-même, moins égoïste, plus démocratique, plus pluraliste. L'extrême droite est défaite. Le microclimat néocommuniste de Berlin n'est guère plus gênant que la contre-réforme bavaroise a pu l'être pour l'Allemagne d'Adenauer. Nul surgissement d'un néonationalisme allemand n'est venu troubler l'Union européenne: son retour est le fantasme négatif de Thatcher et de Milosevic, l'espoir démenti des nationalistes flamands, croates, ukrainiens, ainsi que celui de Jörg Haider en Autriche. En revanche, par la brèche du Mur, l'Europe de l'Est est rentrée irréversiblement dans l'Europe de l'Ouest. Le rêve d'une Europe des riches confinée à une extrémité de continent et d'une Europe des gueux dont l'administration serait dévolue à Moscou s'est effondré en quelques minutes, le 9 novembre 1989. Et, à l'échelle du siècle prochain, ces minutes valent sans doute des décennies.

d'information en faveur des méthodes contraceptives, ces pratiques ont aujourd'hui tendance à diminuer. Reste à améliorer le sort des femmes qui accouchent. Toutes ne peuvent pas accéder aux services privilégiés de quelques hôpitaux modèles de la capitale. La majorité d'entre elles n'ont droit qu'aux établissements ordinaires, telle la maternité Caritas. Elle offre l'exemple même de ce qui ne devrait plus l'être: des locaux sordides aux murs fissurés. Le reste est à l'avenant. Des tables d'accouchement en métal oxydé, un appareil d'anesthésie datant d'un quart de siècle, véritable pièce de musée, indéfiniment bricolée. "Exercer la médecine dans de telles conditions est une prouesse, admet le Dr Julian Micolenco, médecin-chef. Mais ce qui nous inquiète le plus, c'est l'état de nos malades. Nous constatons une augmentation des cancers parmi les femmes jeunes. Et aussi beaucoup de malformations chez les nouveau-nés. Comme de nombreux confrères, je me demande si cette pathologie n'est pas due à la pollution ou aux retombées de Tchernobyl."

Les autorités dissimulent mal leur inquiétude. Selon un récent rapport de l'Unicef, la Roumanie bat les records de mortalité maternelle et infantile. Certaines régions se situent au-dessous du seuil de renouvellement des générations, les naissances ne suffisant pas à compenser le nombre des morts. Malgré de courageuses initiatives individuelles, le pays manque tragiquement de moyens. Ne pouvant sortir seul de cette détresse, il se tourne vers l'aide internationale: la "Mamma", comme l'appelle un directeur de l'hôpital/ En fait, une mère riche mais soucieuse de ses deniers. Ainsi la Banque Mondiale devait-elle avancer 150 millions de dollars pour le redressement sanitaire de la Roumanie. Elle n'en a versé que 40. "Nous sommes en désaccord avec le gouvernement roumain sur l'utilisation de ces fonds", déclare à l'Express Artraud Hartmann, patronne de la mission locale de la Banque mondiale. Celle-ci accorde, par exemple, la priorité aux médicaments de première nécessité, comme les vaccins ou les antibiotiques, dont pourrait bénéficier une très large part de la population. Or, à Bucarest, le ministère de la Santé, cédant aux pressions commerciales des grands groupes pharmaceutiques occidentaux, réclame des produits d'avant-garde d'usage limité. D'où le blocage de 110 millions de dollars dans les coffres de la "Mamma". Voilà pourquoi la peur des prochaines épidémies hivernales plane dans les hôpitaux roumains.

Gérard Babou

(Extrait de l'article paru dans l'Express du 10 Novembre 1994)

(Extrait de l'article paru dans "Le Point" du 12 Novembre 1994)